

CZU: 538.9:621.785.9

STRUCTURA ȘI COMPOZIȚIA ELEMENTARĂ A STRATULUI DE Ga_2O_3 PE SUBSTRAT DE Ga_2S_3

Veaceslav SPRINCEAN

Universitatea de Stat din Moldova

Nanoformațiunile din cristalite monofazice cu rețea cristalină monoclinică de oxid Ga_2O_3 au fost cercetate folosind imaginile suprafeței SEM, diagramele XRD, spectrele de difuzie combinată Raman și spectrele EDS. Oxidul Ga_2O_3 a fost sintetizat prin călire în atmosfera normală a monocristalelor Ga_2S_3 . La temperaturi de călire de 1070 K și 1170 K se obține un strat omogen compus din nanocristalite de Ga_2O_3 cu rețea cristalină monoclinică. Stratul de oxid de la suprafața eșantionului conține un surplus de oxigen și de sulf. Concentrația sulfurii în unitate de arie de Ga_2O_3 se micșorează de la 0,13% at. până la 0,05% at. odată cu majorarea temperaturii de călire de la 970 K la 1170 K.

Cuvinte-cheie: *tratament termic, nanoformațiuni, nanofire, nanocristalite, oxizii Ga_2S_3 - Ga_2O_3 .*

THE STRUCTURE AND THE ELEMENTAL COMPOSITION OF THE Ga_2O_3 LAYER ON THE SUBSTRATE OF Ga_2S_3

Nanostructural formations of single-phase crystallites with Ga_2O_3 monoclinic crystal lattice were investigated using SEM surface images, XRD patterns, Raman and EDS spectra. Ga_2O_3 oxide was synthesized by quenching the Ga_2S_3 single crystals in the normal atmosphere. At quenching temperatures of 1070 and 1170 K, a homogeneous layer of Ga_2O_3 nanocrystallites with monoclinic crystal lattice is formed. The oxide layer on the sample surface contains an excess of oxygen and sulfur. As the quenching temperature increases from 970 to 1170 K, the sulfur concentration per Ga_2O_3 surface unit decreases from 0.13 down to 0.05 at.%.

Keywords: *heat treatment, nano-porous, nanowires, nanocrystallites, Ga_2S_3 - Ga_2O_3 oxides.*

Introducere

Oxizii metalici, așa ca In_2O_3 , SnO_2 , ZnO și Ga_2O_3 , sunt folosiți pe larg la fabricarea dispozitivelor optoelectronice în celule solare, senzori de gaze, fotodetectori ș.a. [1-5]. Domeniul aplicativ este în dezvoltare permanentă datorită proprietăților neordinare ale acestor materiale, îndeosebi sub formă de nanoformațiuni [6-9]. Sunt cunoscuți trei oxizi ai galiului: Ga_2O_3 (74,39% Ga), GaO (81,33% Ga) și Ga_2O (89,70% Ga). GaO și Ga_2O sunt faze nestabile, Ga_2O_3 există în două modifiții: α - Ga_2O_3 este fază stabilă cu structură cristalină romboedrică de tipul korundului $t < 625^\circ C$ și modifiția β - Ga_2O_3 [10] cu rețea cristalină monoclinică este fază stabilă la temperaturi înalte. Cristalele β - Ga_2S_3 manifestă proprietăți electrice de semiconductor de tip n.

Prin doparea nanofirelor din β - Ga_2O_3 cu Zn în [11] s-a observat schimbarea tipului purtătorului de sarcină majoritar din n în p. Prin doparea nanofirelor de β - Ga_2O_3 cu Sn are loc majorarea conductibilității electrice. Nanofirele β - Ga_2O_3 dopate cu Sn la excitare cu fotoni din regiunea UV a spectrului este un material cu fotoluminescență înaltă în intervalul lungimilor de undă 460-690 nm. În [9] se demonstrează că straturile subțiri din nanofire de β - Ga_2O_3 dopate cu Sn, ca și sulfurile GaS și Ga_2S_3 , sunt materiale de perspectivă pentru majorarea randamentului celulelor solare pe Si, prin conversia radiației UV în vizibil.

Ga_2O_3 dopat cu Sn, fiind un material optic transparent în regiunea vizibilă și infraroșu apropiat, cu fotoluminescență intensă în intervalul albastru-oranj al spectrului, manifestă fotosensibilitate înaltă în regiunea UV a spectrului. Sensibilitatea fotodetectorului de tipul Me- Ga_2O_3 -Me atinge valoarea de până la 17000 A/W la lungimea de undă 242 nm. Această sensibilitate este determinată de diagrama energetică a nivelurilor impuritate generate de insuficiențele de oxigen în compusul Ga_2O_3 [12]. β - Ga_2O_3 sub formă de nanoformațiuni se obține prin multiple metode tehnologice, printre care pot fi nominalizate: oxidarea lamelelor subțiri din semiconductor, așa ca GaS, GaP și GaSe [13], prin transport molecular în atmosferă azot-oxigen [14], argon-oxigen [15] din soluții cu concentrații controlabile de galiu [16] ș.a.

În această lucrare se cercetează structura și compoziția elementară a oxidului de galiu obținut prin tratament termic (TT) al monocristalelor β - Ga_2S_3 în atmosferă. Tehnologia de obținere a structurilor Ga_2O_3 - Ga_2S_3 și a oxidului β - Ga_2O_3 prin TT al monocristalelor Ga_2S_3 este bine descrisă în [17].

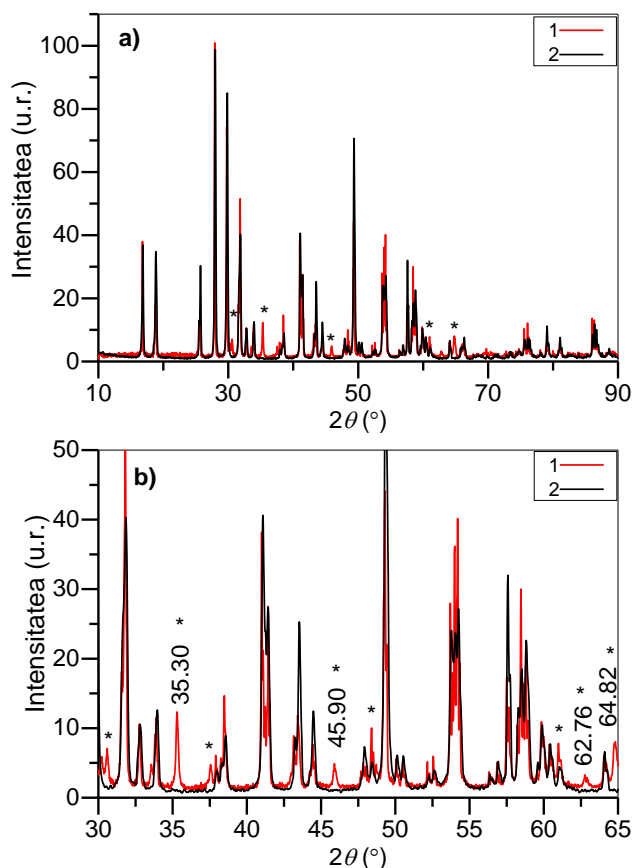
Proceduri experimentale și eșantioane

Compozitul $\text{Ga}_2\text{O}_3\text{-Ga}_2\text{S}_3$ a fost obținut prin TT la temperatura 1070 K și 1170 K în atmosferă a monocristalelor Ga_2S_3 . Monocristalele Ga_2S_3 au fost obținute prin metoda CVD folosind ca material primar compusul Ga_2S_3 sintetizat din componente elementare Ga(5N) și S(5N). În calitate de gaz transportor au fost folosiți vaporii de I_2 .

Structura cristalină a materialului obținut a fost studiată cu ajutorul diagramelor XRD înregistrate cu ajutorul difractometrului PAN analitical X Pert PRO la curent de 40 mA și tensiune de 45 kV. Radiația $\text{CuK}\gamma$ a fost monocromatizată suplimentar prin difracție la un monocristal de siliciu. Eșantionul a fost scanat la unghiuri de difracție 2θ de la 10° până la 90° cu pasul $0,008^\circ$. Temperatura eșantionului a fost stabilizată la valoarea de $20^\circ \pm 0,1^\circ\text{C}$, morfologia suprafeței stratului de oxid $\beta\text{-Ga}_2\text{O}_3$ a fost studiată cu ajutorul microscopului cu scanare a fascicolului de electroni de tipul ZEISS ULTRA PLUS. Compoziția chimică a stratului de oxid de pe suprafața eșantioanelor a fost determinată din analiza spectrelor distribuției după energia electronilor secundari emiși prin metoda EDX cu ajutorul unui accesoriu asamblat la microscopul electronic. Spectrele micro Raman au fost înregistrate cu o instalație de tip WITec alpha 300R, cu rezoluția de $\pm 3\text{ cm}^{-1}$.

Rezultate experimentale și interpretări

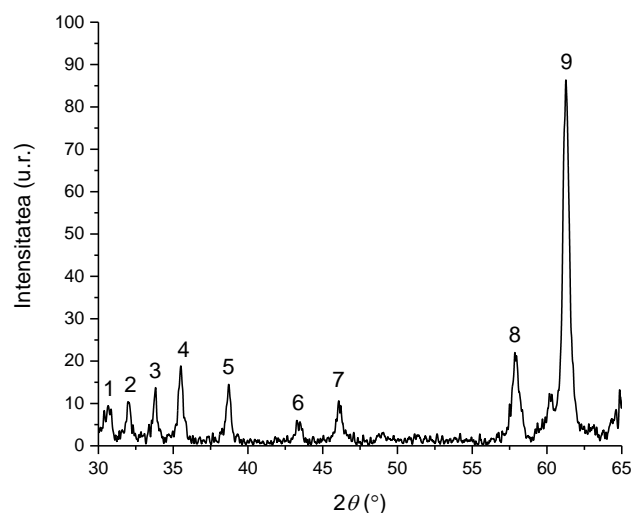
La moment sunt cunoscute cinci modificări polimorfe ale compusului Ga_2O_3 ($\alpha, \beta, \gamma, \delta$ și ϵ). Din aceste cinci modificări numai $\beta\text{-Ga}_2\text{O}_3$ este fază stabilă termodinamic într-un interval larg de temperaturi [18]. După Geller, $\beta\text{-Ga}_2\text{O}_3$, cu rețea cristalină monoclinică, aparține la grupa spațială C_{2h}^3 cu două unități de Ga_2O_3 în celula elementară. De asemenea, și Ga_2S_3 este un compus polimorf. Sunt identificate fazele: $\alpha\text{-Ga}_2\text{S}_3$ (hexagonal, grupele spațiale $P6_3$ și $P6_3\text{mc}$); $\alpha'\text{-Ga}_2\text{S}_3$ (monoclinic, grupa spațială $B6$); $\beta\text{-Ga}_2\text{S}_3$ (hexagonal, structura wurtzite, grupa spațială $P6_3\text{mc}$); și $\gamma\text{-Ga}_2\text{S}_3$ (cubic, structura de tip „sphalerite”, grupa spațială $F43$) [19,20]. Din aceste cinci modificări polimorfe α și β sunt faze stabile termodinamic.

Fig.1. a) diagrama XRD a monocristalelor primare $\beta\text{-Ga}_2\text{S}_3$ (1) și (2) ale compozitului $\text{Ga}_2\text{O}_3\text{-Ga}_2\text{S}_3$ obținut prin călire la temperatura 1070 K timp de 4 ore a monocristalelor de $\beta\text{-Ga}_2\text{S}_3$;
b) diagrama XRD în intervalul unghiurilor 2θ de la 30° până la 65° .

În Figura 1 (a, b, curbele 1) sunt prezentate diagramele XRD ale compozitului $\text{Ga}_2\text{S}_3\text{-Ga}_2\text{O}_3$ obținut prin călire în atmosferă la temperatura 1070 K timp de 4 ore a monocristalelor Ga_2S_3 . Din această prezentare se vede bine suprapunerea liniilor XRD, îndeosebi a celor intense, de la ansamblurile de plane cristalografice ale cristalului Ga_2S_3 și ale compozitului $\text{Ga}_2\text{S}_3\text{-Ga}_2\text{O}_3$. Unghiurile 2θ și intensitățile relative ale liniilor de difracție sunt în bună concordanță cu acestea din lucrarea [21], în care materialul se identifică ca politipul $\beta\text{-Ga}_2\text{O}_3$ cu rețea cristalină monoclinică cu parametrii: $a=11,1070 \text{ \AA}$, $b=6,3950 \text{ \AA}$, $c=7,0210 \text{ \AA}$, $\beta=121,170^\circ$. În intervalul unghiurilor de difracție de la 30° până la 65° (Fig.2b) clar se evidențiază linii de difracție la unghiurile 2θ egale cu $30,59^\circ$; $35,30^\circ$; $37,51^\circ$; $45,90^\circ$; $48,67^\circ$; $61,20^\circ$; $62,76^\circ$ și $64,82^\circ$ care nu se evidențiază în diagrama compusului Ga_2S_3 (Fig.1, curba 2) care, conform cardului (PDF 43-1012), se identifică ca linii de difracție de la ansamblurile de plane cu indicii Miller (401),(111),(401),(600),(510),(711),(710) și (712) în cristalele $\beta\text{-Ga}_2\text{O}_3$ cu rețea cristalină monoclinică cu parametrii: $a=12,23 \text{ \AA}$, $b=3,04 \text{ \AA}$, $c=5,80 \text{ \AA}$ și $\beta=103,7^\circ$. Prin suprapunerea liniilor de difracție a cristalelor de Ga_2S_3 și Ga_2O_3 poate fi explicată lărgimea excesivă a liniilor din regiunea unghiurilor 2θ din intervalele $31^\circ\div 35^\circ$, $40^\circ\div 45^\circ$ și, îndeosebi, a dubletelor cu maxim centrat la $54,20^\circ$.

În Figura 2 este prezentată diagrama XRD a nanoformațiunilor (nanofire cu nanopanglici) selectate de pe suprafața eșantionului obținut prin călire a monocristalelor $\beta\text{-Ga}_2\text{S}_3$ în atmosferă la temperatura 1070 K timp de 6 ore. Unghiurile 2θ din intervalul de la 30° până la 65° corespunzătoare liniilor de difracție, intensitatea și indicii Miller (hkl) ai acestor linii sunt incluse în Tabelul 1. După cum se vede din acest tabel, în intervalul unghiurilor 2θ de la 30° până la 63° sunt prezente numai liniile de difracție a razelor X cu lungimea de undă $\lambda_{\text{GaK}\alpha}=1,54060 \text{ \AA}$, care, conform cardului (PDF 43-1012), aparțin modificatei $\beta\text{-Ga}_2\text{O}_3$ cu rețea cristalină monoclinică cu parametrii: $a=12,23 \text{ \AA}$, $b=3,04 \text{ \AA}$, $c=5,80 \text{ \AA}$ și $\beta=103,7^\circ$. Așadar, putem conchide că la majorarea duratei TT de la 4 ore la 6 ore la temperatura 1070 K stratul de oxid de pe suprafața cristalelor Ga_2S_3 este compus din nanoformațiuni ale politipului $\beta\text{-Ga}_2\text{O}_3$.

Fig.2. Diagrama XRD a nanofirelor $\beta\text{-Ga}_2\text{O}_3$ selectate de pe suprafața cristalului Ga_2S_3 oxidat în atmosferă la temperatura 1070 K timp de 6 ore.

Tabelul 1

Identificarea diagramelor XRD ale oxidului obținut prin TT la temperatura 1070 K timp de 6 ore a monocristalului Ga_2S_3

Nr. d/o	Experimental		Card PDF 43-1012			
	$2\theta^\circ$	Intensitatea (u.r.)	$2\theta^\circ$	Intensitatea (u.r.)	h k l	Compusul chimic
1	30.65	10	30.484	56	-4 0 1	$\beta\text{-Ga}_2\text{O}_3$
2	31.95	11	31.734	93	-2 0 2	$\beta\text{-Ga}_2\text{O}_3$
3	33.85	15	33.471	26	-1 1 1	$\beta\text{-Ga}_2\text{O}_3$
4	35.50	19	35.178	100	1 1 1	$\beta\text{-Ga}_2\text{O}_3$
5	38.70	15	38.404	61	2 0 2	$\beta\text{-Ga}_2\text{O}_3$
6	43.25	6	43.080	8	-1 1 2	$\beta\text{-Ga}_2\text{O}_3$

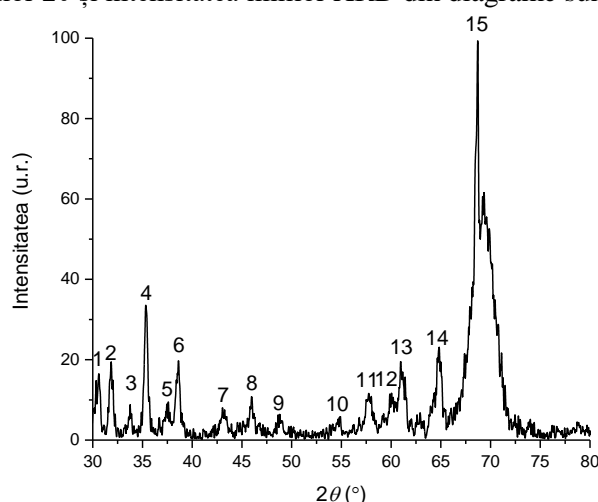
7	46.10	11	45.805	24	1 1 2	β -Ga ₂ O ₃
8	57.85	24	57.644	24	-3 1 3	β -Ga ₂ O ₃
9	61.25	89	61.240	-	-7 1 1	β -Ga ₂ O ₃

Lărgimea excesivă a liniilor XRD indică la dimensiuni mici ale cristalelor. Dimensiunile cristalelor în nanofirele Ga₂O₃ au fost determinate folosind formula Scherrer:

$$d = \frac{0,9*\lambda}{\beta*cos\theta}$$

unde: θ – unghiul de difracție Brogg, β – semilățimea liniei de difracție (FWHM), λ – lungimea de undă a razelor X. Dimensiunea medie a cristalelor de Ga₂O₃ în nanoformațiuni, determinată din analiza conturului liniei de difracție cu $2\theta=45,88^\circ$ ($\lambda=1,5406$ Å, $\beta=1,2^\circ$), este de ~9 nm.

După cum se vede din Figura 3, majorarea temperaturii TT în atmosferă a monocristalelor α -Ga₂S₃ până la 1173 K timp de 6 ore duce la micșorarea intensității liniilor corespunzătoare difracției de la cristalele de β -Ga₂S₃. Valorile unghiurilor 2θ și intensitatea liniilor XRD din diagrame sunt incluse în Tabelul 2.

Fig.3. Diagrama XRD a nanofirelor β -Ga₂O₃ formate pe suprafața cristalului de β -Ga₂S₃ oxidat în atmosferă la temperatura 1170 K timp de 6 ore.

Tabelul 2

Intenșitatea diagramelor XRD ale oxidului obținut prin TT la temperatura 1170 K timp de 6 ore a monocristalului Ga₂S₃

Nr. d/o	Experimental		Cardul PDF				
	20°	Intenșitatea (u.r.)	Card Nr.	20°	Intenșitatea (u.r.)	h k l	Compusul chimic
1	30.60	17	43-1012	30.484	56	-401	Ga ₂ O ₃
			01-071-2672	29.720	75.9	002	Ga ₂ S ₃
2	31.85	20	43-1012	31.738	93	-202	Ga ₂ O ₃
			01-071-2672	31.760	35.5	-312	Ga ₂ S ₃
3	33.75	10	43-1012	33.471	26	-111	Ga ₂ O ₃
			01-071-2672	33.860	7.5	-402	Ga ₂ S ₃
4	35.30	34	43-1012	35.178	100	111	Ga ₂ O ₃
5	37.60	11	43-1012	37.392	35	401	Ga ₂ O ₃
			01-071-2672	37.810	4.4	400	Ga ₂ S ₃
6	38.60	20	43-1012	38.404	61	202	Ga ₂ O ₃
			01-071-2672	38.440	6.9	112	Ga ₂ S ₃
7	43.05	10	43-1012	43.080	8	-112	Ga ₂ O ₃
			01-071-2672	43.130	6.5	202	Ga ₂ S ₃
8	45.95	11	43-1012	45.805	24	600	Ga ₂ O ₃

9	48.80	7	43-1012 01-071-2672	48.589 48.350	18 4.1	510 -223	Ga ₂ O ₃ Ga ₂ S ₃
10	54.90	7	43-1012 01-071-2672	54.574 54.210	6 29.2	203 -314	Ga ₂ O ₃ Ga ₂ S ₃
11	57.75	12	43-1012 01-071-2672	57.644 57.610	24 4.4	-313 040	Ga ₂ O ₃ Ga ₂ S ₃
12	59.85	12	43-1012 01-071-2672	59.891 59.850	22 7.6	113 511	Ga ₂ O ₃ Ga ₂ S ₃
13	60.95	21	43-1012 01-071-2672	60.879 60.980	20 2.5	020 402	Ga ₂ O ₃ Ga ₂ S ₃
14	64.85	24	43-1012 01-071-2672	64.651 64.080	58 2.6	-712 -242	Ga ₂ O ₃ Ga ₂ S ₃
15	68.55	100	43-1012 01-071-2672	69.049 68.530	7 0.7	801 -442	Ga ₂ O ₃ Ga ₂ S ₃

După cum se vede din Figura 3 și Tabelul 2, liniile de difracție din intervalul unghiurilor 2θ de la 30° până la 65° , cu excepția a două linii cu numărul de ordine 4 și 8, sunt dublete/triplete. Sateliții acestor linii, după cum se vede din Tabelul 2, corespund difracției razelor X de la planele cristalografice ale politipului α -Ga₂S₃ cu rețea cristalină monoclinică cu parametrii: $a=11,1070$ Å; $b=6,3950$ Å; $c=7,210$ Å și $\beta=121,170^\circ$. Diferența mică (zecimi și sutimi de grad) dintre valorile unghiurilor 2θ la care sunt prezentate liniile XRD ale nanofirelor de β -Ga₂O₃ studiate și a acestora conform cardului PDF 43-1012 (Tab.2) poate fi determinată de adimensionalitatea redusă a formațiunilor crescute pe suprafața cristalului β -Ga₂S₃ la temperatura 1170 K. Din comparația conturilor liniilor XRD (Fig.2 și Fig.3) se vede că majorarea temperaturii călirii la 1170 K nu schimbă structura de fază și dimensiunile medii ale cristalelor de β -Ga₂O₃ din nanoformațiuni. După cum se vede din Tabelul 2, diferența dintre valorile unghiurilor 2θ este suficient de mică, întrucât prin suprapunerea lor să se obțină contururi lărgite ale căror maxime de intensitate pot fi deplasate de la liniile XRD reale, ceea ce limitează posibilitatea metodei XRD de analiză compozițională a materialului nanocompozitului Ga₂O₃-Ga₂S₃. Completează în mare măsură acest neajuns spectroscopia Raman și EDX.

Cristalele β -Ga₂O₃ aparțin la grupa spațială $c2/m$ (C_{32h}^3). În centrul zonei Brillouin ($k=0$), pentru această grupă spațială sunt active 27 de moduri optice de vibrație, dintre care 14 moduri de vibrație simetrice față de axa de tip A și 13 față de axa de tip B. Din numărul total de moduri de vibrație (27), 15 moduri sunt pare (10 Ag și 5 Bg) și, respectiv, sunt active în spectrele Raman, iar 12 moduri de vibrație impare (4Ag și 8 Bg) sunt active în spectrele IR [22]. Menționăm că în spectrele IR de reflexie de la suprafața monocristalelor β -Ga₂O₃ în intervalul numerelor de undă de la 155 cm⁻¹ până la 760 cm⁻¹ se observă clar [23] 12 benzi de reflexie. Conform legii interzicerii alternative [24], numerele de undă ale benzilor de vibrație IR nu pot coincide cu frecvențele benzilor Raman.

În Figura 4 este prezentat spectrul Raman al stratului de β -Ga₂O₃ format pe suprafața monocristalului de Ga₂S₃ prin călirea cristalelor în atmosferă normală la temperatura 1173 K timp de 6 ore. Frecvențele picurilor în cm⁻¹ sunt incluse în Tabelul 3.

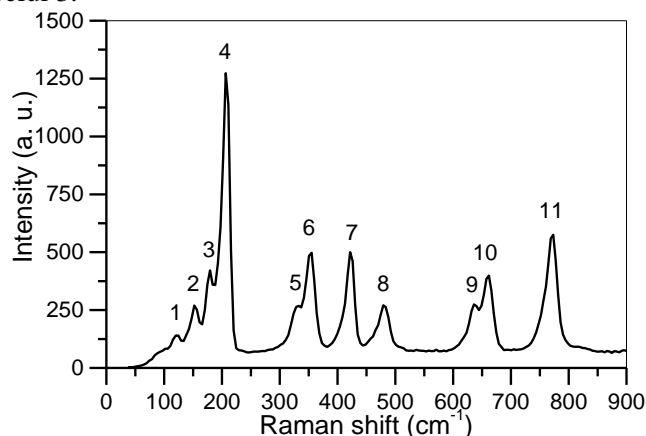

Fig.4. Spectrul Raman al stratului de β -Ga₂O₃ format pe suprafața monocristalului Ga₂S₃.

Tabelul 3

Poziția picurilor observate la temperatură normală în spectrele Raman (Fig.5) de la nanostructura de β -Ga₂O₃ și pentru compararea datelor din [1,2,3]

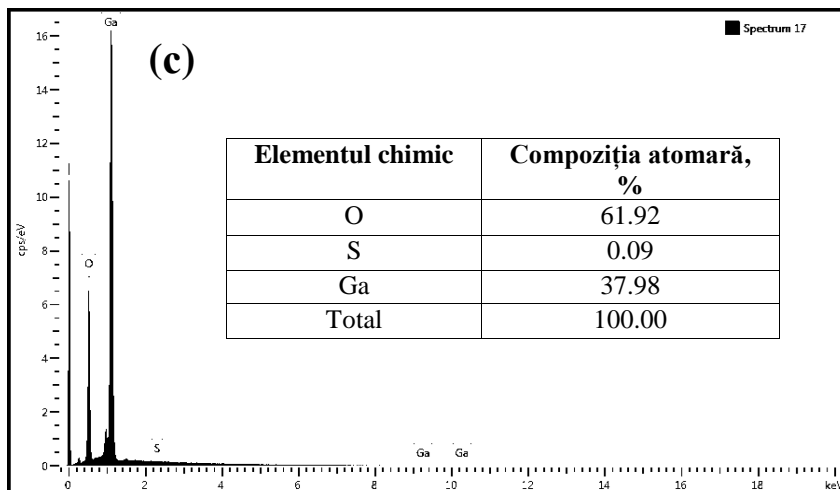
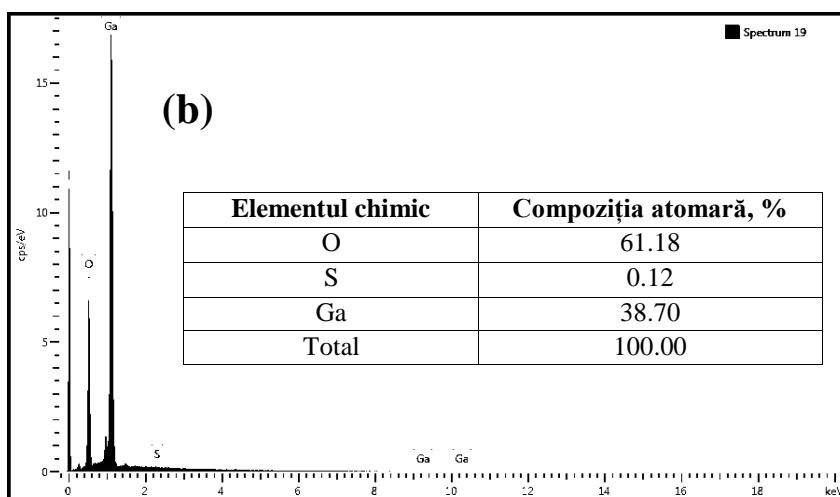
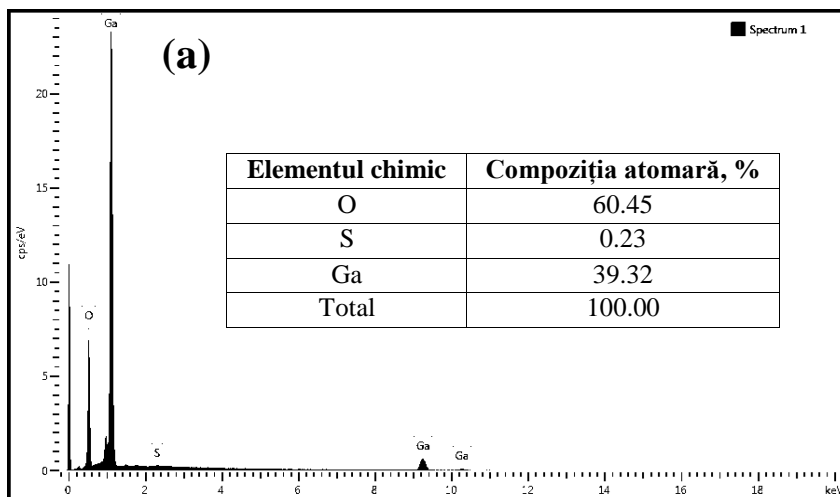
Nr. d/o	Ga ₂ S ₃ TT 1173 K-6 ore	Ga ₂ O ₃	IR-300K
	$\tilde{\nu}$, cm ⁻¹	$\tilde{\nu}$, cm ⁻¹	$\tilde{\nu}$, cm ⁻¹
1	114.1	116	155
2	146.1	142	250/275
3	173.4	173	290
4	200.7	202	310
5	322.8	321	375
6	349.2	347	455
7	415.7	417	525
8	477.5	475	640
9	630	631	668
10	655.9	654	720
11	767.2	767	760

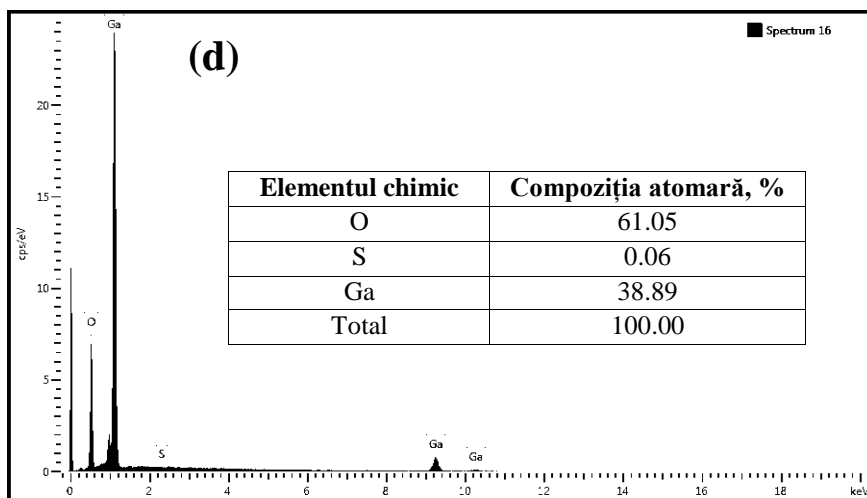
În acest tabel, pentru comparare, sunt incluse și frecvențele de vibrație a rețelei cristalitelor β -Ga₂O₃ ale diferitor tipuri de nanoformațiuni (nanofire, nanopanglici ș.a.) formate pe suprafața plăcilor monocristaline din calogenizi de galiu (GaS și GaSe) [25,26] sau obținute prin transport în atmosferă Ar:H₂ [27]. Comparând frecvențele picurilor Raman de la oxidul de galiu obținut prin călire în atmosferă a monocristalelor Ga₂S₃ cu ale monocristalelor β -Ga₂O₃ prezentate în [28, Tab.2] se observă o diferență de 1-2 cm⁻¹. Această deplasare poate fi cauzată de dimensiunile reduse ale nanoformațiunilor formate pe suprafața cristalelor Ga₂S₃. În [27] micșorarea frecvenței Raman în β -Ga₂O₃ nanostructurat se interpretează prin influența valențelor de oxigen asupra forței de interacțiune Ga-O în legăturile O-Ga-O. Această diferență poate fi determinată de nanostructurarea stratului de Ga₂O₃ demonstrată din analiza conturului liniilor XRD. În [25,26] stratul de β -Ga₂O₃ a fost format pe suprafața plăcilor de GaS și GaSe, respectiv. După cum se vede din Tabelul 2, sunt prezentate 11 benzi de vibrație Raman în eșantioanele obținute de noi prin călire în atmosferă a monocristalelor Ga₂S₃ din cele 15 posibile. Același ansamblu de moduri de vibrație Raman s-a obținut și de la cristalele din nanopanglici de Ga₂O₃ crescute prin metoda CVD, folosind ca material de bază pulberi de β -Ga₂O₃. În spectrul Raman, prezentat în Figura 4, bine se evidențiază trei grupe de benzi de vibrație Raman a rețelei cristalitelor β -Ga₂O₃ la frecvențe înalte (600÷800) cm⁻¹, la frecvențe medii (300÷500) cm⁻¹ și la frecvențe joase (100÷220) cm⁻¹. Vibrațiile cu frecvență înaltă se identifică ca vibrație a tetraedrelor Ga₂O₃, frecvențele medii se consideră ca vibrații deformaționale ale octaedrelor Ga₂O₃, iar vibrațiile cu frecvență joasă pot fi considerate ca interacțiune octaedru-tetraedru [29]. Menționăm că pentru modificarea α -Ga₂O₃ sunt caracteristice două moduri de vibrație Raman cu frecvențe 277 cm⁻¹ și 325 cm⁻¹. După cum se vede clar, în Figura 4 lipsesc astfel de linii Raman. Picurile cu frecvență joasă (173 cm⁻¹ și 201 cm⁻¹) sunt caracteristice pentru modificarea β -Ga₂O₃ nanostructurat. Picurile din regiunea medie a spectrului Raman în [30] se interpretează ca vibrație a deformațiunilor legăturilor O-Ga-O în octaedrele GaO₆ din cristalele β -Ga₂O₃. Benzile Raman cu numerele de undă 656 cm⁻¹ și 767 cm⁻¹ [29] se atribuie vibrațiilor de valență simetrice notate prin ν_1 a legăturilor oxigen-galiu (O-Ga-O) în tetraedrele GaO₄ notate prin ν_2 în [30]. Pe baza analizei diagramelor XRD și a spectrelor Raman putem considera că prin călire în atmosferă la temperaturi din intervalul 970÷1170 K a monocristalelor Ga₂S₃ se obține un material compus din nanocristalite de β -Ga₂O₃. Compoziția elementară a stratului de oxid de pe suprafața monocristalelor de Ga₂S₃ a fost determinată din analiza spectrelor EDX.

Spectrele EDX în două regiuni ale suprafeței eșantionului de Ga₂O₃ obținut prin călire la temperatura 970 K timp de 6 ore a monocristalului Ga₂S₃ sunt prezentate în Figura 5. În această figură (inset) sunt prezentate imaginile electronice ale suprafeței supuse sondării. După cum se vede din Figura 5, liniile de emisie a radiației X pentru atomul de oxigen corespunde energiei de ~0,5 keV, linia L _{α} a atomului de Ga se găsește la energia ~10 keV, iar liniile K _{α} și K _{β} de emisie a acestor atomi se găsesc, respectiv, la 9,2 keV și 10,25 keV. Concentrația procentuală a atomilor O, S și Ga este inclusă în Figura 5 (inset). Raportul concentrației Ga/O este de 2/3,1. Astfel, în locația analizată de stratul de Ga₂O₃ se conține un mic surplus de atomi de oxigen. După cum se vede din spectrele EDX, pe suprafața sondată se găsesc zone cu puritate înaltă a oxidului Ga₂O₃, o concentrație mică

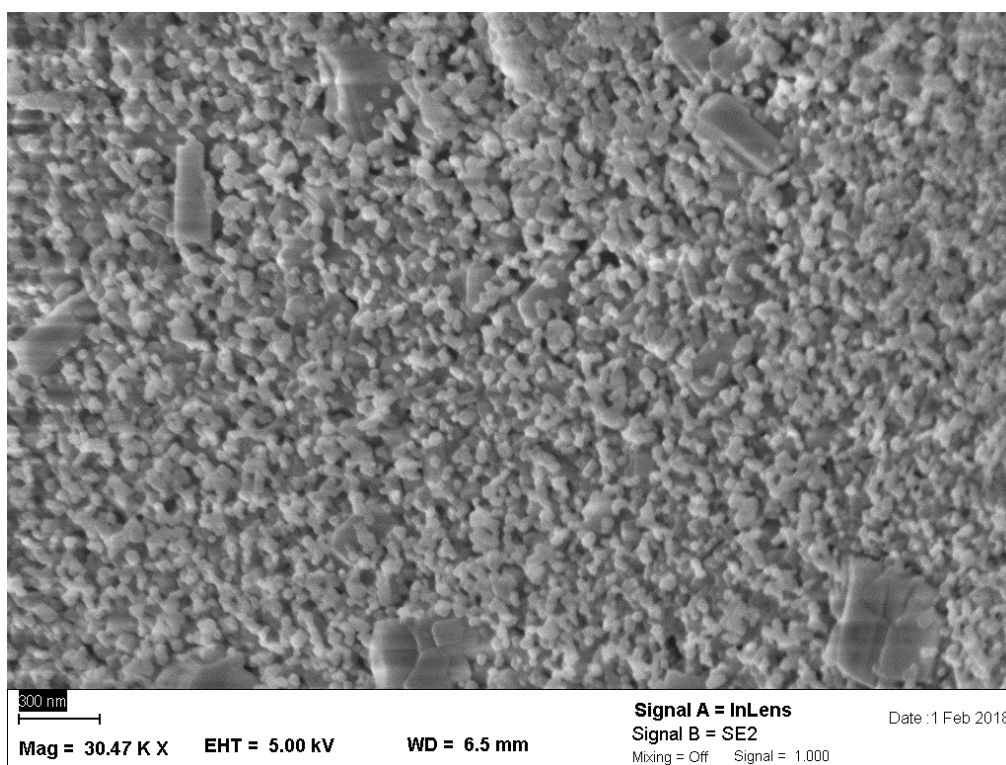
de Ga_2O_3 (concentrația procentuală a sulfului în aceste zone este de $\sim 0,23\%$). Pe suprafața eșantionului (Fig.5b, inset) cu defecte sub formă de microsfer surplusul de oxigen este mult mai mare. În aceste regiuni raportul Ga/O este 2/4. Totodată, în aceste locații se observă o mică concentrație de Ga_2S_3 (de $\sim 0,12\%$). Această diferență de concentrație a galiului și a oxigenului poate fi cauzată atât de prezența unor alți oxizi decât ai galiului, cât și de adâncimea de penetrare diferită.

Fig.5 (a,b,c,d). Analiza EDS a suprafeței eșantionului obținut prin călire în atmosferă la temperatura a-b) 970 K, c) 1070 K și d) 1170 K timp de 6 ore a monocristalului de Ga_2S_3 . (inset) Compoziția atomică în % a elementelor chimice.

Majorarea temperaturii călirii cristalelor Ga_2S_3 în atmosferă la 1070 K păstrează surplusul de oxigen din stratul de nanoformațiuni pe suprafață. Raportul concentrației atomilor de Ga și oxigen este de 2/3,3. Totodată, se micșorează concentrația atomilor de sulf până la 0,09% at., ceea ce indică despre gradul înalt de oxidare.

Fig.6. Imaginea SEM a suprafeței eșantionului obținut prin TT în atmosferă la temperatura 1170 K timp de 6 ore a cristalului Ga_2S_3 .

După cum se vede din imaginea SEM (Fig.6), pe aria supusă sondării odată cu nanoformațiunile în formă de nanobare, nanofire, nanotournuri sunt și defecte cu dimensiuni submicrometrice. Probabil, aceste defecte sunt cauzate de neomogenitățile suprafeței monocristalului Ga_2S_3 . Spectrograma EDS înregistrată de pe aria eșantionului obținut la temperatura de călire 1173 K este prezentată în Figura 5d. După cum se vede din Figura 5d (inset), raportul concentrației atomilor de Ga și O este de 2/3, ceea ce corespunde compoziției stoichiometrice

a stratului. Din analiza spectrală a EDS se vede că odată cu majorarea temperaturii călirii de la 970 K la 1173 K concentrația sulfului pe suprafața stratului de Ga_2O_3 se micșorează de la 0,23% at. la 0,06 % at. Adică, are loc o mai bună omogenizare a stratului de $\beta\text{-Ga}_2\text{O}_3$.

Concluzii

A fost sintetizat compusul $\beta\text{-Ga}_2\text{O}_3$ sub formă de nanocristalite prin călire la temperaturi din intervalul 970÷1170 K în atmosfera normală a cristalelor Ga_2S_3 . Dimensiunile medii ale nanocristalitelor de $\beta\text{-Ga}_2\text{O}_3$ sunt de ~60 nm, Ga_2S_3 se acoperă cu un strat de nanoformațiuni cu dimensiuni ~9 nm. Compoziția chimică și structura cristalină a materialului obținut s-a studiat prin metodele XRD, EDX și prin difuzia combinată Raman. S-a stabilit că materialul obținut prin călire a cristalelor Ga_2S_3 în atmosferă este compus din monocristalite de Ga_2O_3 cu rețea cristalină monoclinică cu compoziție elementară apropiată de stoichiometrică. Regiunile cu surplusul de oxigen sunt stocate în apropierea defectelor microscopice în stratul de Ga_2O_3 . Concentrația procentuală a atomilor de sulf în stratul de suprafață și, respectiv, a cristalitelor de Ga_2S_3 în compozit se micșorează de la 0,13% at. până la 0,05% at.

Referințe:

1. HOSONO Hideo. Ionic amorphous oxide semiconductors: Material design, carrier transport, and device application. In: *Journal of Non-Crystalline Solids*, 2006, vol.352, no.9-20, p.851-858.
2. BABAN, C, TOYODA, Y, OGITA, M. Oxygen sensing at high temperatures using Ga_2O_3 films. In: *Thin Solid Films*, 2005, vol.484, no.1-2, p.369-373.
3. BESLEAGA, C., et al. Transparent indium zinc oxide thin films used in photovoltaic cells based on polymer blends. In: *Thin Solid Films*, 2012, vol.520, no.22, p.6803-6806.
4. Mi Yiming, Odaka Hidefumi, Iwata Shuichi. Electronic structures and optical properties of ZnO , SnO_2 and In_2O_3 . In: *Japanese journal of applied physics*, 1999, vol.38, no.6R, p.3453.
5. Cui Shujuan, et al. Room-Temperature Fabricated Amorphous Ga_2O_3 High-Response-Speed Solar-Blind Photodetector on Rigid and Flexible Substrates. In: *Advanced Optical Materials*, 2017, vol.5, no.19, p.1700454.
6. Hua-Feng Pang. Biuret-assisted formation of nanostructured In_2O_3 architectures and their photoluminescence properties. In: *Journal of Luminescence*, 2017, vol.182, p.8-14.
7. Kim Woong, Chu Kyo Seon. ZnO nanowire field-effect transistor as a UV photodetector; optimization for maximum sensitivity. In: *Physica status solidi (a)*, 2009, vol.206, no.1, p.179-182.
8. Suliman Ali Elkhidir, Tang Yiwen, Xu Liang. Preparation of ZnO nanoparticles and nanosheets and their application to dye-sensitized solar cells. In: *Solar Energy Materials and Solar Cells*, 2007, vol.91, no.18, p.1658-1662.
9. ZERVOS, Matthew, et al. Sn doped $\beta\text{-Ga}_2\text{O}_3$ and $\beta\text{-Ga}_2\text{S}_3$ nanowires with red emission for solar energy spectral shifting. In: *Journal of Applied Physics*, 2015, vol.118, no.19, p.194302.
10. БОЛ, А.Е. *Строение и свойства двойных металлических систем*, том II. Москва: Физматгиздат, 1962, с.513.
11. Chang Pai-Chun, et al. $\beta\text{-Ga}_2\text{O}_3$ nanowires: synthesis, characterization, and p-channel field-effect transistor. In: *Applied physics letters*, 2005, vol.87, no.22, p.222102.
12. Alema Fikadu, et al. Solar blind photodetector based on epitaxial zinc doped Ga_2O_3 thin film. In: *Physica status solidi (a)*, 2017, vol.214, no.5, p.1600688.
13. BEECHEM, Th., et al. Oxidation of ultrathin GaSe . In: *Applied physics letters*, 2015, vol.107, no.17, p.173103.
14. Li Jianye, et al. Synthesis and structure of Ga_2O_3 nanosheets. In: *Modern Physics Letters: B*, 2002, vol.16, no.10n11, p.409-414.
15. Li Yongbo, et al. Large-scale synthesis of Ga_2O_3 nanoribbons by a two-step gas flow control. In: *Superlattices and Microstructures*, 2009, vol.46, no.4, p.585-592.
16. Luo Yongming, et al. Synthesis of high crystallization $\beta\text{-Ga}_2\text{O}_3$ micron rods with tunable morphologies and intensive blue emission via solution route. In: *Materials Science and Engineering: B*, 2007, vol.140, no.1-2, p.123-127.
17. SPRINCEAN, V., et al. The structure and chemical composition of Ga_2O_3 oxide obtained by thermal treatment of Ga_2Se_3 crystals. In: *4th International Conference on Nanotechnologies and Biomedical Engineering*, 2019, Springer, p.207-211.
18. GELLER, S. Crystal structure of $\beta\text{-Ga}_2\text{O}_3$. In: *The Journal of Chemical Physics*, 1960, vol.33, no.3, p.676-684.
19. Zhang Ming-Jian, et al. Two phases of Ga_2S_3 : promising infrared second-order nonlinear optical materials with very high laser induced damage thresholds. In: *Journal of Materials Chemistry C*, 2013, vol.1, no.31, p.4754-4760.
20. TOMAS, A., et al. X-ray diffraction and electron microscopy studies of α - and $\beta\text{-Ga}_2\text{S}_3$. In: *Physica status solidi (a)*, 1988, vol.107, no.2, p.775-784.
21. GUINIER, A, Sainte-Marie Lorraine Dorothee. X-ray Crystallography. (Book Reviews: X-Ray Diffraction in Crystals, Imperfect Crystals, and Amorphous Bodies). In: *Science*, 1963, vol.142, no.3599, p.1564.

22. MACHON, D., et al. High-pressure study of the β -to- α transition in Ga_2O_3 . In: *Physical Review B*, 2006, vol.73, no.9, p.094125.
23. DOHY, D, LUCAZEAU, G, REVCOLEVSCHI, A. Raman spectra and valence force field of single-crystalline β Ga_2O_3 . In: *Journal of Solid State Chemistry*, 1982, vol.45, no.2, p.180-192.
24. ELIAȘEVICI, M.A. *Spectroscopia atomică și moleculară*. București: Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1966, p.585.
25. FILIPPO, Em., et al. Single crystalline β - Ga_2O_3 nanowires synthesized by thermal oxidation of GaSe layer. In: *Materials Research Bulletin*, 2013, vol. 48, no.5, p.1741-1744.
26. FILIPPO, Em., et al. Synthesis of β - Ga_2O_3 microstructures with efficient photocatalytic activity by annealing of GaSe single crystal. In: *Applied Surface Science*, 2015, vol.338, p.69-74.
27. Fu Lei, et al. Ga_2O_3 nanoribbons: synthesis, characterization, and electronic properties. In: *Chemistry of materials*, 2003, vol.15, no.22, p.4287-4291.
28. Chen Zhengwei, et al. The impact of growth temperature on the structural and optical properties of catalyst-free β - Ga_2O_3 nanostructures. In: *Materials Research Express*, 2016, vol.3, no.2, p.025003.
29. BANWELL, Colin N. *Fundamentals of molecular spectroscopy*. McGraw-Hill Book Company, 1973.
30. GALVÁN, C., et al. Structural and Raman studies of Ga_2O_3 obtained on GaAs substrate. In: *Materials Science in Semiconductor Processing*, 2016, vol.41, p.513-518.

Date despre autor:

Veaceslav SPRINCEAN, lector universitar în Departamentul „Fizica Aplicată și Informatică”, Universitatea de Stat din Moldova.

E-mail: sprincean@gmail.com

ORCID: 0000-0001-6719-7387

Prezentat la 10.09.2019